

Πρός τό Σεβαστόν

Υπουργεῖον

Προεδρίας Κυβερνήσεως

Υπηρεσίαν

Αρχαιοτήτων καί Αναστηθώσεως

Ενταύθα

4955

13-11-64

Θέμα: Ταύτισις θέσεως Ιωνίκου ναοῦ (Δῆμητρος)

παρατόν 'Ιλισόν.

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. πρωτ. 1632 ἀπό 30-3-1964. Υμετέρου ἐγγράφου ἔχω τὴν τιμὴν να ὑποβάλω. Υμῖν τὴν κατωτέρω ἔκθεσιν, συνοδευούσην ὅφελος σχεδίου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐκτίθενται τὰ ἐπιστημονικά στοιχεῖα βάσει τῶν ὅποιων προσδοτορίζεται ἡ αἱρετική θέσις τοῦ ἔξαφαν ισθέντος κατά τὸ έτος 1778 Ιωνίκου ναοῦ παρατόν 'Ιλισόν.

Τὴν μορφὴν καί τάς διαστάσεις τοῦ ναοῦ γνωρίζομεν μόνον ἐκ τῶν θαυμασίων σχεδίων τῶν STUART καί REVETT, τὰ ὅποια ἐξέπονησαν οὗτοι κατὰ τὴν παραμονὴν των εἰς τὰς Αθήνας τὰ έτη 1751-1753. Ο ναός κατὰ τὴν εποχὴν ἔκεινην, ἐώζετο σχεδόν ἀκέραιος πλὴν τῶν κιόνων τοῦ ὅπισθδόμου καί εἶχε μετατραπῆ εἰς ἐκλησίαν τιμωμένην ἐπ ὄνοματι τῆς Παναγίας "στὴν Πέτρα". Τὴν τελευταῖαν αὐτὴν πληροφορίαν, μᾶς διέσωσεν ὁ CHANDLER (1765), ὁ διποίος συγχρόνως σημειώνει ὅτι ὁ ναός κινδυνεύει νά καταρρεύσῃ καί ὅτι ἔαν συμβῇ τοῦτο οἱ κάτοικοι θά ἀφαιρέσουν ὅλοι τοὺς λίθους, μέ αποτέλεσμα νά λησμενηθῇ καί αὐτῇ ἡ θέσις τοῦ ναοῦ μετά παρελευσιν ὅλίγου χρόνου.

Πόσον δίκαιον εἶχεν ὁ CHANDLER ἀπέσειχθη ὅλίγον ἀργότερον ὅτε, ἐν ἔτει 1778, ὁ ναός κατηδαφίσθη δύο μετ' ἄλλων ἀρχαιῶν μνημείων τῶν Αθηνῶν, τὰ δέ ύλικά των ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπό τοῦ τότε Βοεβόδα τῶν Αθηνῶν Χατζῆ Αλῆ Χασεκῆ, οἵα τὴν ἀνέγερσιν ἐνός νέου τείχους πέριε τῆς πόλεως.

Έκτοτε καὶ τὰ ὅλα λείφαντα τῶν θεμελιῶν αὐτοῦ, λαξεύματα ἐπὶ τοῦ βραχίου καὶ ὅλιγοι πώρινοι λίθοι, ἐκαλύψθησαν ἐν μέρει ὑπέριχωσεως ὥστε ἐλπισμούντεσσαν τελείωσι καὶ διά πολλά ἐτη μόνον καθ' ὑπόθεσιν ἀτομοθετεῖ: ο ὁ ναός εἰς τὴν περιοχήν ταύτην, κατὰ τὴν αριστεράν ὅχθην τοῦ Ιλιοῦ καὶ ὅλιγον ὑψηλότερον ἐπὶ τοῦ λόφου -

Τό 1897 τά έλάχιστα σωζόμενα λείψανα τοῦ ναοῦ ἐπεπημάνθησαν ύπό τοῦ Α. Σκιαᾶ, ὁ ὅποῖς κατόπιν συστηματικῆς ἀνασκαφῆς ἀπεκάλυψε καὶ πάλιν δλόκληρον τό διάγραμμα αὐτοῦ, τοῦ ὅποίου δίδει εἰς τήν δημοσιευθεῖσαν εἰς τά ΠΑΕ τοῦ 1597 ἔνθεσίν του καὶ ἀκριβές σχέδιον.

Οτι τό ἀποκαλυφθέν θεμέλιον ἀνήκειν εἰς τόν Ἱωνικόν ναόν ἀπέδειξεν ὁ Σκιαᾶς διά διαφόρων ἐπιχειρημάτων μεταξύ τῶν ὅποίων καὶ αἱ διαστάσεις τοῦ ναοῦ (7.40 x 14.22μ. κατά STUAERT καὶ REVET) ἀλτινες ἀνταποκρίνονται πρός τάς διαστάσεις τοῦ ἀνευρεθέντος θεμελίου (7.80 x 14.60μ.).

Συγχρόνως ὁ Σκιαᾶς ἀπεκάλυψεν κατά τήν ἀνατολικήν πλευράν τοῦ ναοῦ μεγάλην καὶ ἐξωτερικῶν ἡμιεξαγωγῆν ἀφῆδα λεποῦ, ἡ δποία ἀνήκειν εἰς τήν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας στίγμην Πέτρα καθώς καὶ μεγάλον ἀριθμόν τάφων.

Εἰς τάς ἀρχάς τοῦ αἰῶνος μας τό θεμέλιον τοῦ ναοῦ ἐκαλύφθη ὑπό τῶν ἀνεγερθεισῶν ἐπ' αὐτοῦ οἰκιῶν, Ε καὶ Ζ ἐν τῷ σχεδίῳ.

Οτι διφορδήποτε ὁ Ἱωνικός ναός, τοῦ δποίου τό θεμέλιον ἀπεκάλυψε ὁ Σκιαᾶς, εύρισκετο κατά τήν βορειοανατολικήν γωνίαν τῶν σημερινῶν διῶν Ἀρδηττοῦ καὶ Κούτουλα ἀποδεικνύετοι ἐκ τῶν ἐξῆς:

1) Ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ σχεδίου τοῦ Σκιαᾶ ἀντίγραφον τοῦ ὅποίου, δεικνύοντες καὶ τήν σημερινήν κατάστασιν τοῦ τόπου, ὑποβάλλομεν.

Αἱ διαστάσεις καὶ ἡ θέσις τῶν ἐκί τοῦ σχεδίου τοῦ Σκιαᾶ σημειουμένων τριῶν οἰκιῶν συμπίπτουν ἀπολύτως μέ τούς σημειουμένους ὑπό τά στοιχεῖα Α,Β καὶ Γ ἐν τῷ ὑποβαλλομένῳ ἡμετέρῳ σχεδίῳ σημερινούς χώρους ἐκ τοῦ ὅποίου ἀποδεικνύεται ἀναμφίσβητης ἡ ταύτισις τοῦ σχεδίου τοῦ Σκιαᾶ μέ τό ἡμέρον σχέδιον τό ἐμφανίζον τήν σημερινήν κατάστασιν τῆς περιοχῆς κατ' ἀκολουθίαν δε ἐξαριθμοῦται καὶ ἡ θέσις τοῦ ναοῦ.

2) Κατόπιν μικρᾶς ἐρεύνης τήν δποίαν ἐνήργησα τό ἔτος 1945 εἰς τό οἰκόπεδον Η πρός ἀνατολάς τοῦ ναοῦ ἀπεκαλύφθησαν ἐκ νέου οἱ σημειούμενοι διά μελανοῦ χρώματος τάποι, συμπίπτοντες ἀπολύτως μέ τούς ἀνευρεθέντας ὑπό τοῦ Σκιαᾶ.

3) Μετά τήν κατεσάφισιν τῶν οἰκιῶν τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ Ἀρδηττοῦ ἀνευρέθη κάτωθεν τῆς οἰκίας Ζάχου θεμέλιον τούχου ἐκτισμένον διά μεγάλων ὄρθογωνιῶν πωρολίθων τό δποτον εἶναι παράλληλον πρός τόν ναέν. Ἡ πρός δυσμάς συνέχεια τοῦ τούχου καθορίζεται ἐκ τῶν διασωθέντων ἐπί τοῦ μεγάλου προεξέχοντος βράχου λαξευμάτων. Ὁ τούχος οὗτος φαίνεται ὅτι

έχρησίμευεν ώς άναλημματικός πρός συγκράτησιν τῆς ἐπιχώσεως τοῦ δαπέδου τοῦ ναοῦ. Ἡ ἀνέγερσις ἀναλημματικοῦ τούχου ἐνταῦθα ἡτο ἐπιβεβλημένη λόγῳ τῆς μεγάλης κλίσεως τοῦ λόφου δεδομένου ὅτι ή ὑφομετρική διαφορά ἀπό τῆς βάσεως τοῦ ἀναλημματος μέχρι τῆς εύθυντηρίας τοῦ ναοῦ ὑπερβαίνει, ώς ὑπολογίζομεν, τάξις 5 μ.

- 4) Κατά τὴν διάρκειαν τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Σκιάθου τὸ 1897 ἀνευρέθησαν χαρακτηριστικά μικροσκοπικά ἀγανωτά ἄγγεῖα.. Παρόμοια ἀκριβῶς ἄγγεῖα, περὶ τάξις 170, ανεῦρον τὸ 1962 κατά τὴν διάρκειαν μικρᾶς ἀνασκαφῆς τῆς διοίσαν ἐνπρώτησα διπλού τοῦ ἀναλημματος. Ἐνταῦθα ἡ ἐπίχωσις ἀπετελεῖτο κυρίως ἐκ λατύπης πώρου λίθου καὶ λευκοῦ μαρμάρου Πεντέλης ἐντός δέ αὐτῆς πλήν τῶν μνημονευθέντων ἄγγείων ἀνευθέθησαν καὶ δλίγα θραύσματα μελαμβαφῶν ἀγγείων τάξια χρονολογοῦν τὴν ἐπίχωσιν καὶ ἐπομένως τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀναλημματος εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου ημίσεος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, χρονολογίαν συμπίπτουσαν μέ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Ἱωνικοῦ ναοῦ (448) π.Χ.).-
- 5) Ἐκ τοῦ ἀποκαλυψθέντος μετά τὴν κατεδάφισιν τῶν οἰκιῶν μεγάλου προεξέχοντος βράχου ἐπὶ τοῦ διποίου ἡτο ἐκτισμένος διναός ὅχι μόνον ταυτίζεται ἡ θέσις αὐτοῦ ἀλλά καὶ δικαιολογεῖται ἡ ὀνομασία τοῦ ναοῦ ώς χριστιανικῆς ἐκκλησίας "Εαναγάνα στῆ/Πέτρα".-

Ἡ σημασία τῆς περιοχῆς ταύτης διά τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς τοπογραφίας τοῦ περὶ τὸν Ἱλισόν χώρου εἶναι νομίζομεν ἀναντίρρηπτος. Μέ τὴν σκέψιν αὐτοῦ διδηγουμένη καὶ ἡ "Ζητεούσα Δημοσίων Ἑργών ἐνῷ κατ' ἀρχὰς ἐπρόκειτο νά χαράξῃ τὴν νέαν λεωφόρον Ἱλισοῦ νοτιώτερον μέ συνέπειαν τὴν ηλιόμησιν διλοκλήρου τοῦ βράχου ὅπου ἴστατο ὁ νησός, εἰς τὴν ἐφαρμοσθεῖσαν νέαν μελέτην τῆς ὅχι μόνον μετέτηπισε πρός θεροῖν τὴν νέαν λεωφόρον ἀλλά καὶ προέβλεψε διά τῆς συντάξεως νέου ρυμοτομικοῦ σχεούσου τὴν δημιουργίαν μικρᾶς πλατείας εἰς τὴν θέσιν τοῦ ναοῦ.

Οὕτω ὑπάρχει ἐλπίς νά ἀποκαλυφθοῦν κάποτε καὶ τά ἐλάχιστα πιθανῶς ἐναπομείναντα ἵχνη τοῦ ναοῦ, ἀλλά καὶ τό κυριώτερον νά διασωθῇ ἡ παλαιά μορφή τοῦ τόσον χαρακτηριστικοῦ φυσικοῦ τοπίου καὶ νά πραγμα-

τοποιηθῆ μετά τόσα ἔτη καί μετά τόσας περιπετείας ἡ πρώτας τοῦ
Α. Σκιᾶ, δό όποιος εἰς τήν ἔκθεσίν του (ΠΑΕ 1897 σ. 73) προβλέπων
τόν κίνδυνον τῆς ἐξαφανίσεως τῶν λειψάνων τοῦ ναοῦ ἐκ τῆς οἰκοδομή-
σεως οἰκιῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐπρότεινε τήν δημιουργίαν πέριξ αὐτοῦ μικρᾶς
πλατείας.-

μετά/ πάσης τιμῆς

ραφή

· Ιωάννης Ν. Τρούλος

· Αρχιτέκτων - Λεωφ. Ἀλεξανδρίας 14
τηλ. 665-533